

Steve Keen-intervju – svensk översättning

Jag är professor Steve Keen. Jag är professor i nationalekonomi. Jag var vid Sydney och sedan i Storbritannien och vid universitetet. Nu finansieras jag via crowdfunding på Patreon. Min specialitet har varit att undersöka finanssektorn och hur pengar påverkar den reala ekonomin, vilket märkligt nog är något som ignoreras av konventionella ekonomer.

Bra. Beskriv gärna problemen med dagens marknadsekonomiska system, hur pengar skapas och vad problemet är där.

Ja. Delvis måste man förklara vad som är fel med den konventionella teorin om banksektorn, eftersom en av de stora gåtorna för alla som inte är nationalekonomer är att man tror att ekonomer är experter på pengar. Men om man faktiskt kontrollerar det upptäcker man att ekonomer, mainstream-ekonomer, ignorerar pengar i sina makroekonomiska modeller. De ignorerar banker och de ignorerar privat skuldsättning, vilket de flesta tycker är löjligt, och jag håller med dem. Det jag har gjort är därför att bygga sätt att modellera pengar i ekonomin i stället för att ignorera dem, vilket konventionella ekonomer har gjort i stort sett i 150 år. Jag har byggt en rad mjukvarupaket som gör det möjligt att modellera monetär dynamik. Det jag ser i finanssektorn är att finanssektorn i grunden gör vinst genom att skapa skuld.

Det är mycket lätt för dem att övertyga hushåll i synnerhet om att det är värt att låna pengar för att köpa en bostad, eftersom bostadspriser alltid stiger.

Det som faktiskt händer är att den ökande mängden bolåneskulder som de ger ut är det som får bostadspriserna att stiga. Man får en skenande ökning av hushållens skulder och en skenande ökning av bostadspriserna, tills man når väggen där man inte längre kan övertyga någon att låna mer pengar och ekonomin kraschar. Det var det som hände i USA 2007.

De länder som lyckades undvika en kris då gjorde det ofta genom att fortsätta låna pengar. Tyvärr är Sverige ett av dem, liksom mitt hemland Australien. Det finns några andra också, Kanada, Frankrike och så vidare. Det jag försöker säga är att vi måste förstå skuldens roll i ekonomin, och vi måste förstå hur ekonomin i grunden drivs av nya pengar som skapas genom bankers utlåning.

Till företag, till hushåll. Det är detta som ger oss de flesta uppgångar, svängningar och krascher i ekonomin. En del av detta är kreativt. När man lånar ut pengar till företag lånar de normalt för investeringar, vilket är något positivt. Men bankerna har gått långt bortom den skuldsättningsnivå någon bör ha. För att få en sund ekonomi tror jag att vi behöver minska nivån på privat skuld med en faktor två eller tre jämfört med där vi befinner oss, givet hur mycket för mycket skuld bankerna har skapat under de senaste 60 åren.

Och vem kan besluta om detta? Vem bestämmer detta?

Bankerna fattar själva besluten. Det här är en sak där människor har en nivå av vördnad inför banker som jag tror kommer ur historien: man såg bankchefen som den ansvariga personen. Man behövde gå dit i kostym och slips och be om ett bostadslån och sådant. Vi har fortfarande den bilden av banker, eftersom banker kan skapa pengar därför att vi litar på dem. Förtroende är alltså en del av hela ekvationen. När man har en enorm mängd pengar som man kan skapa åt sig själv genom att skapa skuld, har bankerna ett incitament att missbruka det förtroendet, och det är vad de har gjort. Man kan inte vara bank utan banklicens. En banklicens är på sätt och vis ett privilegium som kommer från staten, och med ett privilegium bör det följa ansvar.

Men eftersom det går att tjäna så mycket pengar i finanssektorn har de över tid ignorerat sitt ansvar, skapat för mycket skuld och orsakat en enorm ökning av den privata skuldsättningen. Eftersom bankerna blivit så mäktiga genom detta är banker och bankchefer, de högsta cheferna, de enda som

politiker faktiskt talar med. Man får det jag kallar det politisk-finansiella komplexet. Det innebär att politiker är rädda för att finanssektorn ska bli mindre, när den i själva verket har blivit för stor och vi behöver göra den till en tredjedel av sin nuvarande storlek.

Så beslutet att minska skulden är inte något bankerna själva kommer att fatta.

Politiker tror ofta att de bör försöka skapa mer kredit, och därmed få mer pengar att cirkulera i ekonomin. Vi behöver ett beslut om mindre skuld, att minska den. Politiskt handlar det om att övertyga politiker om att inte längre vara bundna till bankerna, men det är nästan som att övertyga politiker i USA om att inte vara bundna till det militärindustriella komplexet längre. Det är inte lätt.

Bra. Vad är problemet, enligt dig, med relationen mellan den reala ekonomin och finanssektorn?

I grunden måste den reala sektorn finansiera sin verksamhet genom att sälja varor och tjänster. Jag kan ge ett exempel från min egen familj. En av mina systrar ville starta en verksamhet med förrådsuthyrning i en liten stad i Australien och kunde aldrig få ett lån, eftersom hon inte hade tillräcklig kreditvärdighet för att få ett lån baserat på värdet av sina tillgångar. Men hon hade en utmärkt idé, hon hade marken att bygga på, men de ville inte ge henne pengarna. Så jag lånade henne pengarna. Det blev framgångsrikt. Verksamheten tjänar omkring 75 000 dollar per år på en investering på 350 000 dollar. Det är alltså ganska lönsamt. Men bankerna ville inte ge henne pengarna.

Om bankerna hade lånat henne pengarna till verksamheten hade hon kanske kunnat bygga en dubbelt så stor verksamhet. Då hade hon haft ett lån på kanske 700 000 dollar och tjänat 150 000 dollar. Om hon betalar 5 procent i ränta på det hade hon betalat 35 000 dollar per år i ränta och tjänat 150 000 dollar. Banken hade gjort en god vinst. Hon hade gjort en god vinst. Det hade varit ett sunt system. Det är den typ av bankverksamhet som historiska analytiker av bankväsendet, som Joseph Schumpeter, såg banker som: de ger rörelsekapital som man kan omsätta och göra till ett företag. Man kan finansiera skulden, göra vinst, betala sina arbetare och så vidare. Det är den värld jag vill att vi ska återvända till, men det är inte den värld vi befinner oss i.

I stället insåg bankerna att de kan skapa mycket mer pengar om de kan övertyga hushållen om att bostadspriser alltid stiger. Hushållen lånar pengar från bankerna för att köpa bostäder. Det är vad som faktiskt driver upp bostadspriserna. Man får en enorm ökning av avgifterna de tar ut, enorma mängder pengar som de tjänar på det, och sedan får man en krasch. Det är den värld vi har försatt oss i. Jag vill tillbaka till en värld där banker finansierar företag och är kapitalismens tjänare snarare än dess herrar.

Bra svar.

Okej, det finns en enorm mängd problem, ett grundläggande problem. Vad skulle behöva hända för att förändra systemet?

Vi har, jag tar USA som exempel eftersom det är det jag känner bäst till. USA hade på 1950- och 1960-talen en mycket låg nivå av privat skuld, omkring 40 till 60 procent av BNP. Det är vad vi kallar kapitalismens gyllene era. Om man ser på vad som hände då kom det delvis ny teknik från andra världskriget, som nu kunde användas för konsumentändamål i stället för militära: tv-apparater, kylskåp och så vidare, och människor köpte dem. De kunde köpa dem på kredit eller avbetalning, eftersom människor då var mycket konservativa kring skuld. Det fanns en stor omsättning av pengar, eftersom skulderna var låga och ingen oroade sig för att betala av sina skulder. Man kunde ta lite kredit, främst företag som lånade för att investera, vilket stärkte efterfrågan och så vidare.

Vi har nu gått från en skuldsättningsnivå på 40 till 60 procent av BNP till 170 procent vid finanskrisens topp, och därefter föll den till 150 procent. I den situationen bär alla på stora skulder. Ingen vill konsumera eftersom de oroar sig för att kunna betala sina skulder, så de försöker spara pengar. När man sparar pengar ökar man inte mängden pengar som finns tillgänglig; man bromsar hur snabbt de cirkulerar. Det ger lägre inkomster och man fastnar i detta, det jag kallar kreditstagnation. Det är den värld vi befinner oss i. Sättet att komma ur den är att använda centralbankernas makt att skapa pengar,

vilket de har använt för det de kallar kvantitativa lättnader. Använd det i stället för det jag kallar kvantitativa lättnader för folket: i stället för att ge pengar till finanssektorn i utbyte mot obligationer, ge pengar till allmänheten i utbyte mot att deras skulder skrivs av.

Med den skuldavskrivningen ger man pengar per capita. Alla får samma belopp, oavsett hur rika de är. Pengarna måste användas till att betala ned skuld om man har skuld. Om man inte har skuld kan man antingen säga att man får spendera pengarna, vilket skulle stimulera ekonomin. Eller, om man har den situation vi har i USA just nu där ekonomin går ganska bra, kan man i stället säga att pengarna bara får användas för att köpa aktier som har emitterats av företagssektorn med det specifika syftet att betala ned företagets skuld. Därmed kan man också minska företagets skulder och demokratisera aktieäggandet. En sak som har hänt genom kvantitativa lättnader är att man massivt har höjt värdet på aktier. Det har gynnat dem som äger aktier, det vill säga de 0,1 procenten. Det har inte gynnat resten. Detta skulle kunna vända det misstaget, demokratisera kapitalismen i viss utsträckning och samtidigt minska skuldnivåerna.

Sedan kommer vi tillbaka till punkten där vi säger att vi inte låter skulden bli så hög. Man låter inte banker låna ut till hushåll för att finansiera spekulation i bostadspriser längre. Man begränsar det till att säga att när man köper en bostad med lånade pengar köper man den för att bo i, inte för att spela på att priset ska stiga. Och man får bankerna att återgå till att finansiera företag igen, eftersom de brukade göra det. De brukade erbjuda det som kallas rörelsekapital och kreditlinor till företag. De gör det inte längre eftersom det var mer lönsamt att låna ut till bostadssektorn. Jag vill tillbaka till att säga: den vinsten kan ni inte göra längre. Om ni vill göra vinst, låna ut till företag för rörelsekapital, låna ut till entreprenörer och återigen låt finans vara kapitalismens tjänare snarare än dess herre.

Strålande.

Varför har vi inte genomfört dessa reformer?

På grund av finanssektorns makt. Min far var bankman i det australiska banksystemet. Han arbetade i det som kallades Commonwealth Bank. När han var i banken var den både centralbank och affärsbank. Sedan delades den. Min far gick till den kommersiella delen snarare än centralbanksdelen. Pappa brukade säga att på 1950- och 1960-talen, särskilt på 1950-talet, om centralbankschefen sade åt cheferna för de privata bankerna att hoppa ut genom fönstret, skulle de fråga vilken våning. Tio år senare, sade han, var det cheferna för affärsbankerna som sade åt centralbankschefen vilken våning han skulle hoppa från. På sätt och vis har makten alltså helt vänts upp och ned, och den har vänts upp och ned på grund av skuldnivån.

Det gamla skämtet lyder: om du är skyldig banken 1 000 dollar har du problem. Om du är skyldig banken 1 miljon dollar har banken problem. Men om vi kommer till en punkt där vi är skyldiga banksektorn 200 procent av BNP, två gånger vår årliga inkomst, då har ekonomin problem och bankirerna har kontroll. Det enda sättet att komma ur detta problem är att vända deras makt. Det är förstås en enorm kamp, eftersom rikedom ger makt. Finanssektorns uppgång innebär att de rikaste människorna på planeten är de som äger finanssektorn. De kommer inte att ge upp den makten utan strid.

Bra. Har inte centralbankerna någon makt i denna fråga?

Centralbanker styrs av ekonomer.

Det är ett mycket stort problem eftersom konventionella ekonomer tränas att tro att ekonomin alltid är i jämvikt eller nära jämvikt, att allt handlar om människors preferenser på ena sidan och företagets innovation på den andra, att jämvikt styr och att man kan ignorera finanssektorn. Det är därför människor som Bernanke inte såg finanskrisen komma, trots att data om stigande privata skulder fanns där. Enligt honom är ny skuld bara en omfördelning av inkomster från en grupp till en annan som inte förändrar efterfrågan. Så han ignorerade den helt.

Sedan kommer krisen.

De kastar pengarna de kan skapa på finanssektorn för att rädda den. De räddar parasiten i stället för att rädda värden. Man har människor som är ansvariga för finanssektorn men som i grunden inte förstår pengar. Efter krisen har vissa av dessa banker vaknat. Bank of England medger nu att banker skapar pengar. Före 2014 följde de läroböckerna och sade att banker egentligen inte skapar pengar, vilket är nonsens. Det är ren nonsens. Men det var vad de fick lära sig i sina ekonomexamina.

År 2014, efter finanskrisen, när de hade blivit hårt kritiserade av brittiska politiker för att inte bara ha misslyckats med att varna dem för krisen utan dessutom sagt vilket fantastiskt år 2008 skulle bli, vaknade de i viss mån. De gick då ut och sade att banker faktiskt skapar pengar, och att vi måste tänka på hur banker fungerar för att förstå ekonomin. Bundesbank har sagt samma sak. Norges Bank har sagt samma sak. Till slut sade Reserve Bank of Australia ungefär samma sak. Men de domineras fortfarande av ekonomer som inte tror att kredit spelar någon roll i ekonomin.

Vad är skillnaden mellan pengar och kredit?

Pengar, ja, det finns två former av pengar. Man kan ha pengar som skapas av staten. Om du har kronor i fickan är det bara staten som får producera de fysiska papperslapparna.

Men du kan gå till en bank och be om ett banklån, och banken ger dig lånet genom att kreditera ditt bankkonto, genom att lägga in en positiv post på ditt bankkonto som visar att du har pengar att spendera. Det är kreditpengar. Banken lägger samtidigt en positiv post på tillgångssidan: du är skyldig exakt samma belopp. Pengar är alltså summan av det som skapas av staten och det som bankerna skapar. Om man ser på proportionerna brukade det för 50 år sedan vara så att hälften av pengarna skapades av staten och hälften av bankerna. Nu är omkring 95 procent skapade av bankerna och 5 procent av staten. Så när du får pengar får du i grunden kredit.

Och du kan fortfarande inte betala skatt med detta?

Ursäkta?

Du kan fortfarande inte betala skatt med dessa lånepengar?

Det är en komplicerad historia, eftersom jag tänker på finanssektorn i termer av dubbel bokföring. Alla har tillgångar, skulder och eget kapital. Bankernas tillgångar är i grunden de lån de har gett ut, skulderna är de insättningar de har. Skillnaden mellan de två är bankernas eget kapital. När du vill betala staten har staten sin egen uppsättning böcker hos centralbanken. För att betala din skatt måste pengar lämna ditt bankkonto och gå till staten. Det innebär att banksektorns skulder minskar. Det innebär att deras reserver måste minska samtidigt. Reserverna är en del av centralbankens skulder. För att reserverna ska minska är pengarna som överförs statliga pengar. Därför kan man inte betala skatt med något annat än statliga pengar. Men pengarna vi arbetar med är i grunden privata pengar, och det är konflikten mellan de två som leder till de kriser vi befinner oss i nu.

Bra.

Vilka reformer förespråkar du?

Jag har en rad reformer. Först och främst det jag kallar ett modernt skuldjubileum, för att ta oss tillbaka till den nivå av privat skuld vi hade på 1950- och 1960-talen. Det skulle vara ungefär en tredjedel av den privata skuldnivå vi bär på i dag. Alltså att minska den privata skulden, säg i Sveriges fall från 240 procent av BNP till omkring 60 till 80 procent av BNP. I USA:s fall från 150 procent till omkring 50 procent av BNP. Därefter skulle jag säga att banker från den punkten bara får låna ut till bostäder, eller till köp av tillgångar, baserat på tillgångens inkomstgenererande potential.

Just nu, om du går till en bank och säger att du vill köpa en bostad, låt säga att du och jag tävlar om att köpa ett hus i Stockholm. Om vi båda tjänar lika mycket, så vinner den som får högst hävstång från banken. Om jag får ett lån där jag lägger 10 procent i kontantinsats och lånar 90 procent, och du lägger

5 procent och lånar 95 procent, och vi båda lägger samma kontantinsats, då har du dubbelt så mycket pengar. Du bjuder över mig. Så både du och jag har ett intresse av högre hävstång, vilket är mycket negativt. Jag vill därför säga: det spelar ingen roll hur mycket ni tjänar. Det högsta ni var och en får låna är tio gånger hyresinkomsten från den fastighet ni försöker köpa. Om bostaden hyrs ut för, låt säga, jag har ingen aning här, men låt säga en miljon kronor per år, då är det högsta någon får låna tio miljoner kronor.

Då vinner inte den som får mer hävstång, utan den som har sparat mer av sina pengar. Därmed bryter man kopplingen mellan stigande hävstång och stigande bostadspriser och för tillbaka bostäder till att vara något man köper för boendets konsumtionsvärde snarare än i förväntan om att priset ska stiga. Det är en reform jag skulle göra. Jag skulle också göra det lättare att skriva av skulder, eftersom banker när de ger lån kommer att få vissa dåliga lån. I dag, om de blir dåliga, kan banken gå i konkurs och man får en kollaps. Jag vill göra det lättare för dem att skriva av dåliga skulder, eftersom man i viss mån vill att banker ska ta risker när de lånar ut, inte till hushåll för spekulation, utan till företag för innovation och rörelsekapital. Jag vill göra det lättare för dem att göra det. Så jag skulle vilja blanda riskkapital med bankverksamhet i viss utsträckning. Låt exempelvis banker i vissa fall ta en ägarandel i ett företag i stället för en skuldposition.

Vi måste verkligen inse att finanssektorn inte är något gudagivet. Den är en struktur vi har skapat, och vi har låtit den ta över sig själv. Vi har låtit Frankenstein styra Frankensteins monster, och vi måste återta kontrollen över Frankensteins monster. Det innebär att sätta regler som begränsar vad finanssektorn gör och att göra dessa regler till sådana som gynnar den reala ekonomin, så att pengar går till den reala ekonomin för innovation och rörelsekapital.

Reformerar centralbankens digitala valuta idén om digital valuta?

Jag gillar idén om digital valuta främst eftersom den ger centralbanken en kanal för att effektivt kommunicera med individers bankkonton. Just nu är de enda som kan ha konto i centralbanken antingen statliga enheter eller privata banker. Det är de som har konton där. När centralbanken vill påverka ekonomin måste den därför arbeta genom de bankkonton den kan nå, och det är finanssektorns bankkonton. Det är därför kvantitativa lättnader var så lätta för Fed och alla centralbanker att falla in i. De behöver bara säga: vi sätter in en miljard dollar på ert bankkonto, och vi vill köpa obligationer för en miljard dollar av er. Så de skapar en miljard dollar i pengar åt bankerna och får obligationer för en miljard dollar till sig själva samtidigt.

Det är lätt för dem att göra. Det jag vill göra i stället är att få pengarna till allmänheten och säga: använd detta för att annullera er banksskuld. Då måste man ha konton som de kan göra det till. I dag kan de inte nå ditt privata bankkonto eftersom det ägs av de privata bankerna själva. Men om du hade ett e-kronakonto skulle centralbanken lika enkelt kunna sätta in pengar på individuella konton som på finanssektorns konton.

Bra. Vad skulle hända med räntan på skuld eller pengar om vi reformerade systemet?

Ränta är inte problemet. För mycket skuld är problemet. Det finns ofta en myt, och det är ett område där allmänheten faktiskt får saker fel, där man tror att om man lånar 100 dollar från banken och måste betala 5 procent ränta, då har man lånat 100 dollar men de har gett dig 105, och du har inte tillräckligt med pengar för att betala tillbaka skulden. Därför kommer skulden att växa exponentiellt. Det är en mycket vanlig felsyn bland många i allmänheten. Det som faktiskt händer är att om du lånar 100 dollar från banken för ett företag, kan dessa 100 dollar omsättas två gånger per år. Då genererar 100 dollar i skuld 200 dollar per år i inkomster. Du spenderar kanske 160 av det på dina arbetare. Du behåller 30 åt dig själv. Du måste betala 10 till banken. Räntan är en avgift, ett flöde i dollar per år.

Om pengarna du tar upp omsätts mer än en gång per år kan du lätt finansiera den skulden. Men det måste vara pengar som lånats för produktiva syften, för att faktiskt sälja varor och tjänster, inte för att spekulera i stigande tillgångspriser.

Hur kan vi få bankerna att låna ut till företag och den reala ekonomin?

Vi måste ta bort möjligheten för dem att finansiera tillgångsbubblor, eftersom det verkligen har varit problemet de senaste 30 åren. Bankerna har tjänat mer pengar på att ge pengar till hushåll, ta ut avgifter på pengarna, ta ut höga räntor och skapa en bostadsbubbla som sedan spricker. Vi har sett det över hela världen.

Det handlar om att skapa pengar för att finansiera tillgångsbubblor, vilket är kapitalismens improduktiva sida, snarare än att skapa pengar för att finansiera företag, vilket är kapitalismens kreativa sida. Jag skulle därför säga att vi utesluter möjligheten för er att tjäna pengar på tillgångsbubblor. Det skulle omfatta sådant som min idé om att begränsa bankerna till att låna ut, säg, tio gånger en bostads inkomstgenererande potential i stället för att låna ut baserat på köparens inkomst. Jag kallar det property income limited leverage. Det var ett bättre skämt förr när folk fortfarande använde p-piller. Men idén är att begränsa hur mycket de kan låna ut baserat på tillgångsspekulation. När det är gjort har de bara utlåning till företag kvar.

De chockerande siffror jag har läst någonstans är att nästan 40 procent går till finanssektorn, 40 procent till bostäder och bara 14 procent till den reala ekonomin.

Det stämmer.

Det är ganska chockerande. Men finns det ingen reglering av hur banker kan göra detta?

Vi har i princip låtit bankerna göra vad de ville. Tänk på ett normalt företag. Det finns en tendens i analyser av kapitalismen att säga: lämna företagen i fred, låt näringslivet göra vad det vill, laissez-faire, så fungerar det bättre. Det är måttligt giltigt när man applicerar det på företagssektorn. Låt människor innovera, komma med nya produkter, lägg inte för många regler på plats och så vidare. Men vi har tillämpat detta på banker också. Banker existerar bara eftersom staten har gett dem en licens att vara bank. Det innebär att de kan skapa pengar genom dubbel bokföring.

Ett företag måste producera varor och tjänster genom att kombinera andra råvaror och energi för att skapa produktion. Det är hårt arbete och det finns fysiska gränser för hur mycket man kan göra. Med en bank behöver de bara expandera tillgångssidan i sin balansräkning, vilket de kan göra genom att övertyga oss om att ta på oss skuld för bolån. De skapar pengar, som de sedan tar ränta på och även tar avgifter på. Ju mer skuld de skapar, desto mer pengar har de skapat åt sig själva att göra vinst på. Om man låter dem bestämma hur mycket pengar som ska skapas, är det därför man går in på en bank i dag och de frågar: vill du ha ett kreditkort till det? Vill du att vi höjer din kreditgräns? Och så vidare. Det är oansvarigt. De måste begränsas i hur de betar sig. Vi har behandlat dem på samma oreglerade sätt som man bör behandla fysisk affärsverksamhet. Vi har behandlat finanssektorn så, och den har blivit parasitisk.

Jag förstår.

Okej. Riktigt bra. Jag tänkte bara.

Ja.

Jag försökte ställa den frågan tidigare.

Ja. Kanske kan du släppa den.

Jag är ganska ny inom det här området. Bara en vanlig arbetande person i 30-årsåldern.

Ja.

Varför ska jag bry mig? I Skandinavien får jag känslan av att våra banker rankas i toppen.

I slutänden hamnar man i en situation som USA, eller som Japan efter sin bubbelekonomi. Japan är det bästa exemplet eftersom Japan var den första ekonomin som föll i denna fälla, 1990. De hade en period som kallades bubbelekonomin från 1980 till 1990, där det skedde en massiv ökning av skuld som användes för att finansiera spekulation i fastigheter och aktiemarknaden. Det tog den privata skulden i Japan till omkring 220 procent av BNP. Den har sedan fallit från den nivån till 160 procent under de senaste 25 åren. Under den perioden har efterfrågan i ekonomin varit lägre än den skulle ha varit utan denna period av negativ kredit. Man fick det som kallades Japans förlorade decennium, som egentligen inte varade i 10 år utan i 20 år av stagnerande ekonomi, allt därför att vi lät bankerna skapa för mycket pengar under bubbelfasen.

Det finns alltså oavsiktliga konsekvenser av att låta detta löpa fritt. Den oavsiktliga konsekvensen är lägre tillväxt, mer pengar bortslösade på finanssektorn, för lite innovation, och vi befinner oss i en mycket mindre innovativ ekonomi än vi hade förväntat oss på 1950- och 1960-talen. Om man går tillbaka till 1950- och 1960-talen slutade 1960-talet med månlandningen. Folk talade om hur lång tid det skulle ta innan vi hade baser på månen, hur lång tid innan vi hade rymdstationer och så vidare. Vad hände därefter? Finanssektorn tog över. Vi har ägnat oss åt finansiell spekulation i stället för innovation, vilket vi borde ha gjort. Nu närmar vi oss en ekologisk kris med alldeles för många finansingenjörer och inte tillräckligt många riktiga ingenjörer. Det är därför du bör oroa dig. Det har äventyrat din framtid.

Bra.

Konstig fråga.

Ja?

Guldmyntfot.

Ja, förespråkarna för guldmyntfot har denna föreställning att pengar ska vara hårda. Ett av de verkliga problemen, enligt dem, är att pengar sjunker i värde över tid. Det är mycket, mycket dåligt. Warren Buffett fick detta framfört till sig för två eller tre år sedan på ett av sina möten. Han sade ungefär: under min livstid har pengars värde fallit. En dollar kunde förr köpa kanske tio Mars-bars. Nu köper den en halv Mars-bar. Värdet har alltså minskat. Men under samma tid har produktiviteten i den amerikanska ekonomin gått åt andra hållet. Så kanske flexibel penningmängd betyder mer än hårda pengar.

Om man går tillbaka till guldmyntfotens period, som inte varade så länge som folk tror men som fanns under 1800-talet, hade man en finanskris vart tionde till femtonde år. Kreditrestriktioner slog till hela tiden eftersom kredit inte var lika fritt tillgänglig som nu. Det har varit farligt nu eftersom kredit har varit fritt tillgänglig för att finansiera tillgångsspekulation snarare än verklig produktion. Men vi hade mer instabilitet under guldmyntfoten än vi har nu, mer regelbundna kriser och så vidare. Om man ser på 1800-talets historia är det en historia om låg inflation och massiva finanskriser. Nu har vi haft färre finanskriser och inflation under perioden med flexibla pengar.

Så guldmyntfoten var inte så gyllene som folk trodde.

Bra. Jag ville bara få det ur vägen på grund av vissa människors idéer.

Ja.

Jag känner så.

Har du några tankar om journalistiken inom ekonomiområdet?

Journalistik?

Ekonomijournalister som arbetar i dag.

Ja.

Hur görs det i dag?

Journalister som arbetar med ekonomi. Problemet är att journalister accepterar att de talar med experter när de talar med professionella ekonomer. I de flesta yrken är det sant.

Men i nationalekonomi är det lite som att tala med ptolemaiska astronomer. Man talar med människor som har en fantastisk och intrikat modell för hur solsystemet fungerar, men som är helt fel.

Rebellerna är som dagens Kopernikusar, som säger att det inte fungerar på det sättet. För det första har ni förstått penningssystemet helt fel. För det andra är kapitalismen inte bra för att den når jämvikt; den är bra för att den innoverar. Ni fokuserar på helt fel sak som kapitalismens styrka. För det tredje har ni ingen uppfattning om energins roll i produktionen, så ni har ingen uppfattning om ert bidrag till ekologisk skada och ni leder oss mot en ekologisk kris. Jag skulle därför be journalister att inte lita på ekonomerna. Men det är förstås mycket svårt, eftersom journalister tänker: jag talar med experten, de måste veta vad de talar om. De vet hur en viss modell av ekonomin fungerar, och den är lika bra som Ptolemaios modell av solsystemet. Med andra ord kan den ibland passa data, men den är helt fel.

Bra. Har ni några andra frågor? Jag vet att du gillar att citera Michael Hudson.

Åh, ja. Det som inte kan betalas kommer inte att betalas.

I Sverige hör man ofta journalister säga att skulder måste betalas, punkt.

Ja, ja. Har du någon kommentar till det? Ja. När det gäller hur människor tänker på skuld, särskilt i Tyskland där ordet för skuld liknar ordet för skuld/skuldighet, tänker vi att man måste betala tillbaka sin skuld och att det är mycket dåligt av någon att låna pengar och inte betala tillbaka. Där överför vi det som händer mellan individer till att gälla banker. Jag har själv varit i situationer där jag har lånat pengar till någon som inte kan betala tillbaka mig. Då kan du verkligen inte spendera; du är faktiskt begränsad av det. Men banker skapar pengar genom dubbel bokföring. Pengarna finns egentligen inte när du ber om ett lån. När de godkänner lånet säger de: här är pengarna och här är motsvarande skuld som vi har skapat åt dig. Banker kan skapa en oansvarig mängd skuld i den situationen eftersom det inte är deras pengar och inte pengar som faktiskt fanns från början. De kan skapa för mycket av det, och det är vad de har gjort.

Vi behöver minska den skulden. Vi behöver tänka annorlunda om skuld mellan individer än om skuld till finanssektorn och banker. När det gäller banker har de ett ansvar att inte skapa för mycket skuld, och de har fullständigt missbrukat det ansvaret. Nu behöver vi vända detta och säga: detta är vad ni borde ha gjort. Vi borde ha en tredjedel av den privata skuldnivå vi faktiskt har. Vi kommer att återgå till den nivån, vare sig ni vill eller inte. I det fallet är det gäldenärerna vi behöver oroa oss för, inte borgenärerna. Om man ser på det mänskliga samhällets historia, tillbaka i förkapitalistisk tid, med början i Sumer, sedan i Judéen och Rom och så vidare, fanns regelbundna skuldjubileer för att avskaffa skuld eftersom skulden ackumulerades snabbare än den kunde återbetalas. De gällde inte företagsskulder, utan bara skulder mellan hushåll, i praktiken skulder. Vi måste inse att vi inte förstår världen bättre än de gamla; vi förstår den sämre. De hade jubileer, och vi behöver införa dem också.

Bra. Vad händer med pengarna när jag betalar tillbaka mitt lån?

Ursäkta?

Vad händer med pengarna när jag betalar tillbaka mitt bolån?

När du betalar tillbaka ett lån till en individ, och här gör vi återigen ett misstag, om jag lånar pengar av dig och sedan betalar tillbaka senare, så har du mindre köpkraft när du lånat ut pengarna till mig. När jag betalar tillbaka återställs din köpkraft. Pengarna finns alltså fortfarande. Om du betalar tillbaka pengar till en bank tar du pengar från ditt insättningskonto, och ditt insättningskonto är en del av penningmängden.

Då minskar mängden pengar och mängden skuld minskar. I praktiken förstörs pengar när de återbetalas.

Bra.

Bra svar.

Några andra frågor här om den babyloniska pengamagin?

Angående kommentaren i går från Dirk, när han sade att 99 procent av alla ekonomer inte tar MMT på allvar.

Vill du kommentera det? Om MMT? Okej.

99 procent av ekonomerna förstår inte pengar till att börja med. Så det är inte förvånande att de inte förstår Modern Monetary Theory, som är ett försök att föra in en korrekt redovisningsbaserad analys av kapitalismen och en sund förståelse av hur pengar skapas. En del av detta är det som kallas sektorbalansanalys, där man säger att om en del av ekonomin försöker spara pengar, orsakar det negativt sparande i en annan del. Modern Monetary Theory har ett mycket enkelt litet budskap: den offentliga sektorns underskott är den privata sektorns överskott. Det betyder att om staten ska gå med överskott måste den beskatta dig mer än den spenderar på dig. Skillnaden mellan beskattning och utgifter tas direkt från dina bankkonton. Så när staten går med överskott går du med underskott. Det är exakt samma sak. Detta gäller varje sätt man delar upp ekonomin på. Om en del går med överskott går resten med underskott.

Frågan blir då: vem kan upprätthålla ett permanent underskott? Kan hushållssektorn permanent upprätthålla ett underskott? Svar: nej. Kan företagssektorn? Svar: nej. Kan utlandssektorn? Kanske. Man kan komma undan med ett handelsöverskott under lång tid. Kan staten? Ja, eftersom den äger sin egen bank. Om man vill att delar av ekonomin ska spara pengar, vilket innebär att de ackumulerar mer pengar över tid, måste en annan del minska sitt sparande. Den enda del som kan upprätthålla ett obegränsat negativt sparande är staten, eftersom staten med sin centralbank skapar pengarna som gör att den kan göra det. Det är kärnan i Modern Monetary Theory. Den bygger på sund redovisning. Den är korrekt. Jag säger inte att hela analysen är korrekt. Det finns delar jag inte håller med om. Andra delar av det som kallas MMT. Det är inte ett enda monolitiskt paket. Det finns andra delar jag inte är nöjd med. Men den grundläggande redovisningsmässiga synen är korrekt. När man ser det på det sättet betyder det att om den privata sektorn vill spara pengar, alltså öka sina bankkonton över tid, är det enda sättet som är genomförbart att staten minskar sitt sparande, vilket den kan göra eftersom den skapar sin egen valuta.

Korrekt. Finns det någon fråga jag inte har besvarat?

Ett ganska brett spann. Jag lämnar det där. Ni har ändå för mycket material att arbeta med.

Låt oss avsluta riktigt tajt.

Några meningar om problem-lösningsskedjan som behöver ske.

Jag måste säga att min position om det tillstånd vår ekonomi befinner sig i just nu är att mitt huvudfokus faktiskt ligger på den ekologiska frågan snarare än den monetära sidan. Jag tror inte att vi kommer att lösa det monetära systemet innan den ekologiska frågan måste tas på allvar. När det händer kommer ingen att oroa sig för om vi har råd att betala för detta. Det blir som: hur hade vi råd att bekämpa Tyskland under andra världskriget? Man gör det bara. Man mobiliserar så mycket resurser man kan. Det är egentligen min avslutning. Jag tror att vi har väntat för länge med att lösa finanskrisen. Nästa kris kommer att vara ekologisk. När den händer kommer ingen att oroa sig för nivån på statens underskott. Ingen kommer att säga att vi inte har råd att installera den där solpanelen. För om vi inte installerar den solpanelen kommer vi att stekas på planeten.

I slutänden tror jag att vi kommer att lära oss hur vi ska hantera finanssektorn på samma sätt som vi gjorde under andra världskriget, när vi hade ett existentiellt hot. Vi glömde alla finansiella begränsningar vi trodde att vi hade under den stora depressionen. Genom att framgångsrikt bekämpa det existentiella hotet kom vi ut på andra sidan med en sund finanssektor av en slump. Jag tror att det är vad som kommer att hända den här gången, om vi har tur.

Men är det nuvarande monetära systemet dåligt för miljön och ekologin?

Ja, jag tror att det är dåligt för miljön på många sätt. Ett enkelt sätt är att alldeles för många människor arbetar i finanssektorn och att det finns alldeles för få ingenjörer. Det vi behöver för att lösa den ekologiska krisen är många ingenjörer som bygger många nya icke-kolbaserade energisystem, utvecklar ny teknik och energi och så vidare. Vi utbildar dem helt enkelt inte längre. Vi utbildar människor till finansiell ingenjörskonst i stället, och finansiell ingenjörskonst är en travesti på ordet ingenjörskonst. Finanssystemet har bidragit till detta. Det har riktat pengar mot fossilbränslesektorn. Det har inte gjort något i närheten av vad vi behövde för att förbereda oss för de ekologiska hot vi står inför.

Har du en vinstbaserad eller resursbaserad ekonomi?

Ursäkta?

Vinst- eller resursbaserad ekonomi.

Kapitalismen är vinstbaserad. En av de uppenbara farorna med kapitalismen, inte för att säga att socialismen var bättre på den punkten, är en av mina kapitalistiska vänners favoritfraser: det är en bra idé att socialisera sina förluster och privatisera sina vinster. I den meningen har kapitalismen en tendens att inte bry sig om det avfall den skapar. Socialismen var lika dålig. Jag har glömt namnet på sjön i Sovjetunionen, men de var också miljömässigt katastrofala. Vi har ignorerat miljön i allt vi gjort inom kapitalismen. Vi kan inte ignorera miljön, eftersom vi lever i den. Jag är kritisk mot kapitalismen på den punkten, men jag tror att socialismen var lika dålig.

Vi insåg inte i vilken utsträckning vi bryter ned planeten för att upprätthålla våra livsstilar på den. Nu kommer vi till en punkt där vi har brutit ned den så mycket att planetens förmåga att absorbera det avfall vi skapar försämrats, och därför börjar miljön falla sönder. När den gör det, oavsett om man har en kapitalistisk eller socialistisk ekonomi, kommer man att upptäcka att man inte kan använda lika mycket energi, inte kan skapa lika mycket avfall, och ekonomin måste gå ned. Det är min största oro: att vi har gått blint in i en ekologisk kris efter att ha gått blint genom en finansiell kris. Finanskrisen och bubblan vi gick igenom dessförinnan gjorde oss dessutom mer benägna att förvärra den ekologiska krisen.

Bra. Absolut strålande.